

GALAMBOS ISTVÁN

IVÁN KOVÁCS LÁSZLÓ

A CORVIN KÖZI FELKELŐK FŐPARANCSNOKA

Iván Kovács László 1956. október 25. és november 1. között a Corvin köz főparancsnoka, majd november 4-ig parancsnokhelyettese, a forradalom egyik legendás alakja. Rátermett katonai vezetőnek bizonyult, ám a harcok irányítása közben sem feledkezett meg az emberiségről. A sebesült szovjet katonákat átadta a szovjet parancsnokságnak, még az ÁVH-gyánúsnak tartott személyekkel szemben is megtiltotta az önkényeskedést, mindenképpen meg akarta őrizni a forradalom tisztaságát. Következézetesen kiállt az ország függetlensége, a többpártrendszer, a szabad választások, a szovjet csapatok kivonása mellett, de hajlandó volt – legalábbis a választásokig – elfogadni a Nagy Imre-kormányt. Iván

Kovács november 4. utáni tevékenysége talán éppen olyan jelentős volt, mint a forradalom alatti. A forradalom hadügyminiszterének, Maléter Pálnak a kiszabadítására kidolgozott terve, a Turul Párt megalapítása, egy új, nemzeti forradalmi hadsereg és a többpártrendszeren alapuló demokratikus, független Magyarország eszméje a kihallgatói, bírái előtt ugyanolyan súllyal esett latba, mint a forradalom alatti fegyveres tevékenysége. A harcok alatt és után egyaránt példát mutatott, kivégzésével pedig a forradalom mártírjává vált.

Iván Kovács László 1930. augusztus 18-án született Debrecenben. Katonacsaládból származott, édesapja, Iván Kovács József a Magyar Királyi Honvédség hivatásos tiszthelyettese volt, aki 1945-ben főtörzsőrmesterként szerelt le. Nem véletlen, hogy László is katona akart lenni, játszótársai is elsősorban katonatisztek és tiszthelyettesek gyermekei voltak. Iván Kovács József 1939-ben áthelyezését kérte Kassára egy nehéztüzérségi alakulathoz, ahol honvédségi szolgálati lakást is kaptak. A családfő több ízben is a fronton harcolt, miközben László az elemi iskola elvégzése után polgári iskolába került. Gyermekkorának minden bizonnyal meghatározó élménye lehetett a Trianonban elszakított országrészek visszatérése az első és második bécsi döntés nyomán. Édesapja mind a felvidéki, mind pedig

az erdélyi bevonulásban részt vett, s László a Kassán töltött években személyesen is átélhette a nemzeti összetartozást, látva azt a boldogságot, amelyet helybeli osztálytársai éreztek a visszacsatolás után.

A FORRADALOM ELŐTT

Az ország számára tragikus kimenetelű háború vége a családot már Landsberg am Lech városában érte, ahol édesapja 1945. május 5-én amerikai hadifogságba esett. A család nélküle tért haza 1945 októberében Magyarországra. Az apa 1946 augusztusában érkezett haza a hadifogságból, majd miután átesett az igazolási eljáráson, a kőolajkutató magyar-szovjet vállalatnál, a MASZOVOL-nál he-

lyezkedett el Biharnagybajomban. Az 1946/1947-es tanévben Iván Kovács Lászlót az Iván nagymama és keresztanyja segítette abban, hogy Nyíregyházán elvégezze a polgári utolsó, negyedik osztályát, a következő tanévben pedig a nyíregyházi közgazdasági iskola első osztályát.

Iván Kovács László 1951. június 20-án Debrecenben tett érettségi vizsgát, ám jelentkezését a jogi egyetemre elutasították. „A kommunista párttól soha semmit nem kaptam. Azért nem lehettem ösztöndíjas, mert apám katona volt, nem vettek fel a jogi egyetemre, kirúgtak, amikor bementem érdeklődni a diplomácia főiskolára – mert nem volt tagsági könyvem. Ha a párt felé próbáltam menni, elküldtek. Nyomorogtunk. Az öcsémeket nem bírtuk taníttatni, és nekem nagyon fáj, hogy ők és én közöttem

mindég lesz egy úr, amit nem fogunk tudni soha leküzdeni.”

Ekkorra azonban már elismert futbalista volt. Iskolájának labdarúgócsapatában, nyaranta pedig Biharnagybajomban, a MASZOVOL NB-III-as csapatában játszott. A labdarúgás a korszakban sok olyan fiatalnak jelentett jobb megélhetést vagy egyenesen kiugrási lehetőséget, aki származása vagy vagyoni helyzete miatt ezt más úton nem remélhette. Miután egyetemi jelentkezését elutasították, egyik ismerőse, Tóth István révén sikerült bejutnia a Honvédelmi Minisztériumba. A minisztériumban üzemanyag-nyilvántartóként dolgozott 1951 októberétől 1953 márciusáig *„polgári alkalmazotti minőségben”*. Labdarúgó-pályafutását Gödön folytatta, ahol lakást utaltak ki számára. 1952-ben a család is Gödre költözött. Iván Kovács László

azonban nem sokáig maradhatott a Honvédelmi Minisztériumban, miután kitűdött, hogy önéletrajzából – érthető módon – kihagyta, hogy 1944–45-ben a családja „Nyugaton” járt, 1953 márciusában elbocsátották. Alsógödön sportkörtől előadó lett a Petőfi SE-nél, és természetesen játszott is a labdarúgócsapatban.

A szovjet tanácsadók útmutatása alapján 1950-ben radikálisan átalakított sportegyesületek – amelyek élére a párt nomenklatúrájának tagjai kerültek és immár egy-egy nagyvállalatnak, szakszervezetnek, minisztériumnak alárendelten működtek – minden lehetséges támogatást megkaptak. Megmaradt az a két világháború közötti időszakból származó gyakorlat is, hogy egy-egy mecénás vállalat jól fizető állásokat biztosított a tehetséges futballisták számára. Iván Kovács 1954-ben a Pusztavámi Szénbányánál volt munkaügyi előadó, majd 1955 első két hónapjában a soproni szénbányánál dolgozott csillésként. 1955 májusától júniusig a pilisvörösvári bányamentő csoportnál helyezkedett el, ezt követően Budapesten, az Orvosi Műszerkereskedelmi Vállalat raktárában kapott munkát, ahol letartóztatásáig, 1957. március 12-ig dolgozott. Munkahelyeire általában a futball révén került, átigazolási együtt jártak a sportállás változásával.

Iván Kovács László Budapesten az 1955/1956-os tanévben beiratkozott a TIT által szervezett József Attila Szabadegyetemre, ahol filozófia-, zene- és művészettörténetet tanult, ezért alberleti szobát vett ki a Paulay Ede utcában. Napilapot „csak alkalmilag” olvasott, leggyakrabban a sportújságot vásárolta. Az alsógödi strandon összebarátkozott egyetemi hallgatókkal és tisztviselőkkel, akikkel a forradalmat megelőzően már rendszeresen összejártak és politikai kérdésekről vitakoztak. Ezek a viták csak fokozták a diktatúrával szembeni ellenszenvét.

CSATLAKOZÁS A CORVIN KÖZIEKHEZ

Amikor október 23-án Iván Kovács László meglátta a felvonulást, sírt a meghatottságtól, háromnegyed négy körül csatlakozott a menethez a Bajcsy-Zsili-

nszky úton. A jogi kar hallgatóival ment a Bem térre, ahol már olvasták a MEFESZ által összeállított 16 pontot. Innen a Parlament elé

→
Corvin (Kisfaludy) köz, szemben a Kilián laktanya
→

Névjegy

Iván Kovács László

1930–1957

Katonacsaládból származott, ezért továbbtanulásról nem álmodhatott. A futball jelentett számára kitörési pontot, kulturális téren önképzéssel próbálkozott. 1956. október 23-tól, a rádió előtti tüntetéstől kezdve részt vett a fegyveres harcokban. Október 26-tól a Corvin köz csoport főparancsnoka. November 1-jén leváltották, azzal az indokkal, hogy nem elég erőlyes parancsnok, s Pongráz Gergelyt nevezték ki helyette. 1957. március 12-én letartóztatták és kötél általi halálra ítélték, amit 1957. december 30-án hajtottak végre.

ment, majd később, amikor a tömeg kettévált, ő a Sztálin-szoborhoz indult. Itt értesült róla, hogy a rádiónál a követeléseket beolvastatni akaró tömeggel szemben az ÁVH könnyfakasztó gránátokat használ. A szobor ledöntését végignézte, majd utána ő is a rádióhoz ment. A tömegben rengeteg rémhírt hallott, már tizennégy halotról beszéltek. A rádió előtt küldöttséget szerveztek, az egyik egyetemista hívta őt is, hogy menjen velük. A rádióba bejutó küldöttség tagjaként fejetlenséget tapasztalt, s később úgy emlékezett, hogy *„az egyik elvtársnő telefonon beszélt a pártközponttal, és utasítást kért, amire Apró elvtárs állítólag azt mondta, hogy ha a tömeg fél órán belül nem hagyja el az utcát, lőjenek közéjük. Ez kb. 11-12 óra körül lehetett.”*

Ezt követően Iván Kovács is fegyvert ragadott, ekkor már a Kálvin téren osztozott a fegyvereket és a löszert. Azért *„fogtam fegyvert, mert nem akartam éhezni és éhezni látni másokat, nem akartam 600–800 forintos fizetéseket sem. Jogot akartam mindenkinek, mindenki számára – igazi egyenlőséget.”* Egy hadnagy vezetésével a hátsó ajtón bementek a múzeumba, és egész éjjel

az első emeleti ablakból két géppisztolyal és harminc karabéllyal lőtték a rádiót, illetve viszonzták a tüzet egészen hajnalig. Iván Kovács László egy kispuskával harcolt, ám ez elromlott, s kifogytak a lőszerből is, a rádió ostroma pedig véget ért, ezért feladták a múzeumot. Hazament reggelizni, majd miután egy nőtől leventepuskát kért, mintegy harminc társával ismét a múzeumhoz ment, ahol azonban már katonákat találtak, akik lefegyverezték őket. Délután egykor mindenkit elengedtek, Iván Kovács László ekkor ismerte meg a piliscsabai gépesített ezred parancsnokát, Solyosi János ezredest és politikai helyettesét, Popovics Ernő századost. Iván Kovács délután a Kilián laktanya környékén járt, majd estefelé a Corvin mozihoz ment, ahol a parancsnokot kereste, mivel csatlakozni kívánt a harcolókhoz.

A forradalom alatt a leghevesebb harcok a főváros belső kerületeiben folytak. A Corvin köz közelében, a VIII. és IX. kerületben mintegy 33 kisebb fegyveres csoport működött, ezek közül Eörsi László tizenhatot sorolt a corvinistákhoz. A felkelőcsoportok önállóan, saját választott parancsnokaik vezetésével tevékenykedtek, ám természetesen létezett egyfajta laza együttműködés közöttük. A Corvin köz parancsnokok irányítása alá 29-én már körülbelül 1000-1200 fő tartozott. A Corvin köz fekvése harcászati szempontból nagyon kedvező volt – nehezen lehetett megközelíteni –, s előnyére szolgált az ott található benzinkút, valamint a Práter utcai iskola alagsorában lévő menza. Az előbbi a páncélosok felgyújtásához szükséges benzinespalackok töltése, az utóbbi pedig a forradalmárok ellátása miatt

volt fontos. A Corvin közből irányított csoportok tevékenysége alapvetően az Üllői út, Nagykörút, Práter utca, Nap utca és Kisfaludy utca közötti területre terjedt ki.

A Corvin köziek október 24-én elfogadták Iván Kovács László jelentkezését, s kapott egy leventepuskát. Másnap, 25-én hajnalban a parancsnok kijelentette, hogy a mozi épületét feladják, és a környező házakat fogják megszállni. Iván Kovácsot öt társával felderítőnek küldték ki. Iván Kovács László ekkor hazament, majd tizenegy óra körül a Bajcsy-Zsilinszky út felől visszatért a Corvinhoz. Ekkor már sem az előző napi parancsnokot, sem helyettesét, Szabót nem találta ott, a fegyveresek számát mintegy ötvenre becsülte. Iván Kovács László kezdeményezésére közösen kijelölték az őrhelyeket, majd a mozi eme-

letén az ablakokhoz is beosztottak 2-3 főt. A felkelők tíz-tizenötös csoportokat alkotva megszállták az Üllői úti és körüti házak padlásterét vagy egy-egy lakását, míg más csoportok a szomszédos utcákban kerestek maguknak művelési bázist. A corvinisták kisebb-nagyobb mértékben összehangolták tevékenységüket a Kilián laktanyabeli, a Kisfaludy és a Vajdahunyad utcai felkelőivel.

A LAKTANYA ÉS A FELKELŐK

A Honvédelmi Minisztériumba már 25-én hajnalban több jelentés futott be arról, hogy a Kilián laktanyából civil csoportok fegyvereket hordanak ki és ezekkel a körüti részokról lövik a szovjet és magyar csapatokat. A IX. kerületi pártbizottságról és a közelben települt szov-

jet törzs vezetésétől hasonló információk érkeztek. A Kilián laktanyából Csiba Lajos százados jelentette telefonon az ügyeletesi szolgálatot ellátó Maléter Pál ezredesnek, hogy hajnalban élénkült a felkelők támadása a laktanya ellen, és a zömében civilektől visszavett fegyverekkel már alig tudnak védekezni.

Az MDP KV Katonai Bizottságának döntése alapján Tóth Lajos vezérőrnagy, a vezérkar főnöke parancsot adott Maléternek, hogy öt T-34-es harckocsival és a Kossuth Tűzértszti Iskola növénydekeiből álló század biztosításával foglalja vissza a Kilián laktanyát a felkelőktől. Maléter parancsba kapta, hogy a továbbiakban akadályozza meg a fegyverek széthordását és semmisítse meg a fegyveres csoportokat a Corvin köz Üllői út felé eső részén, majd lépjen kapcsolatba a Hadművelési Csoportfőnökséggel. A harckocsik közül kettő lemaradt, a tűzerek pedig Maléter határozott parancsa ellenére sem csatlakoztak a művelethez, így csak három harckocsival érkeztek meg a Kilián laktanyához, ahol a felkelők tüzet nyitottak rájuk, és kézigránátokkal, valamint gyújtópalackokkal intéztek támadást ellenük. A felkelők heves tűzharc után végül két harckocsit felgyújtottak, míg a Malétert szállító harmadik beszorult a szűk kapuba. 14 óra körül a megmaradt harckocsira kitűzték a nemzeti zászlót, és a Kiliánból azt kiáltották a felkelőknek, hogy „Tűzszünet van!”

A felkelők erre beszüntették a tüzelést, a harckocsi köré gyűltek, és a meglepődött Maléter ezredes „Éljen! A hadsereg velünk van!” kiáltással a vállukra emelték. A Kilián laktanya és a corvinisták viszonya továbbra sem volt mentes a feszültségektől, de a Corvin közbe kerültek egy részét átvitték a laktanyába, és a felkelők este kenyert szállítottak a katonáknak. A laktanyára ugyan leginkább a fegyveres semlegesség volt a jellemző, ám mivel a felkelők a Kilián tejéről is felvették a harcot a szovjet erővel, a szovjet harckocsik nem kímélték a laktanyát sem. A laktanya padlásterén tehát véget kellett vetni a lövöldözésnek, ám a katonák hiába keveredtek tűzharcba a felkelőkkel – egy felkelő életét veszítette –, felszámolva a tüzelőállásokat, a szovjet erők a sorozatos tiltakozások ellenére sem hagytak fel a laktanya támadásával.

Az Üllői út és a József körút kereszteződése, balra szemben a Corvin köz

Október 26-án este hatkor Maléter ezredes felhívta a minisztérium főügyeletését, és jelen-

tette: a „Kilián jobb- és balszárnyát el-foglaltam [...] idáig egymás ellen harcoltunk, ettől a perctől fogva pedig egymás mellett harcolunk a felkelőkkel. Én átjárrok a Corvinba, a Corvinból pedig átjárnak hozzám.” Október 26. estétől október 28. délután negyed kettőig – a fegyverszünet kihirdetéséig – a corvinisták szórványos tűzharcot folytattak a Kilián katonáival, aminek összesen egy katona esett áldozatul. Maléter viszont kiszorította és lefegyvereztette a laktanyában lévő felkelőket, ami miatt sokan nehezteltek rá a Corvinban. Maléter ezredes és a környéken lévő fegyveres csoportok – elsősorban a Corvin köziek – között ugyanakkor több területen együttműködés alakult ki. A csoportok vezetői több alkalommal felkeresték, tanácsért fordultak hozzá. Iván Kovács László és Pongrátz Gergely segítséget kért tőle a felkelők közötti széthúzás megszüntetéséhez, Pongrátz Gergely a corvinisták foglyainak egy részét is átadta őrzésre a laktanya őreinek.

A CORVIN KÖZ FŐPARANCSNOKA

Az Üllői úton haladó szovjet harckocsik 25-én folyamatosan lőtték a Corvint, s ekkor még a Kilián laktanyából is több lövést leadtak rájuk. A vezetés tulajdonképpen Iván Kovács László kezébe került, állandóan tőle kértek tanácsot, és kezdték parancsnoknak tekinteni. Október 26-án folytatódott a szovjet páncélosok felvonulása és állandó tüzelése (ezek közül kettőt „égettek ki”), amire csak kézfegyverekkel tudtak válaszolni. Iván Kovács végigjárta az őrségeket, és kérte, hogy ne lőjenek vissza, mivel ez csak lőszerpocsékolás, de ezt nem sikerült elérnie. Ezen a napon ismerte meg a Pongrátz testvéreket és Horváth Zsuzsannát, aki a kötözőhelyen dolgozott.

Eörsi László szerint ekkor már hallgatólagosan kialakult egy szűkebb vezetői kör, amelynek tagjai az irányításban és a döntéshozatalban jelentős szerepet játszottak, s Iván Kovács László mellett tulajdonképpen parancsnokhelyettesekként működtek, amit egy rögtönzött értekezleten meg is erősítettek. Közéjük tartoztak a Pongrátz testvérek – Gergely („Bajusz”) és Ödön –, Antalóczi Sándor („Doki”), valamint Bornemissza Tibor („Fehérsapkás”). 26-án este a két orvostanhallgató orvosuk elment, a sebesültekhez a házban lakó dr. Fáy ment le a lányával. Pongrátz Gergely ideg-összeroppanást kapott, és Lehoczky (Lehotay) Attila is rosszul lett, ám csak

akkor akartak kórházba menni, ha Iván Kovács László is elkíséri őket. Őt is ott tartották éjszakára, elaltatták, mivel már két napja nem aludt és igen kimerült volt. Mindhárman a Központi Honvéd Kórházban töltötték az éjszakát.

Másnap reggel Lehoczky felajánlotta, hogy – ha azzal a Pongrátz testvérek is egyetértenek – ismerősei révén kapcsolatot keres a kormány vagy az orosz városparancsnokság felé a tűzszünet elérése érdekében. A Pongrátz testvérek a javaslatot elfogadták, Gergely kiemelte, hogy hajlandók lesznek tárgyalni a vérontás megszüntetése érdekében. Iván Kovács László október 27-én reggel Pongrátzcal együtt tért vissza a Corvinhoz. Mire a Práter utcához értek, társaik – akik ekkor mintegy háromszázan lehettek – már megsemmisítettek két szovjet teherautót, amelyek után egy-egy könnyű ágyú volt csatolva. Az egyik ágyút a Práter utcai iskola előtt állították fel, a másikat bevontatták a Corvin elé. Iván Kovács ekkor végigjárta az őrhelyeket és beosztotta a váltásokat.

A FEGYVERSZÜNETI TÁRGYALÁSOK

A politikai és a katonai vezetés egyaránt a fegyveres felkelés központjának tekintette a Corvin mozit, ezért több terv is készült az ott lévő csoportok felszámolására. A Corvin közről az a döntés született, hogy szét kell löni vagy fel kell robbantani. Egy műszaki alakulat jelentette, hogy a nagy csatornán keresztül közel tudna férkőzni a Corvinhoz, és ott hatalmas robbantást tudna végrehajtani. A terv már 25–26-án is felmerült. Amikor Maléter a Kiliánba ért, már hét harcokosi volt kiegészve, egyet még zsákmányoltak is a felkelők, és azzal is lőttek. Az MDP KV Katonai Bizottsága 26-án parancsot adott a vezérkarnak a Corvin szovjet támogatással, harcokosikkal, valamint repülőgépekkel történő megsemmisítésére, Nagy Imre miniszterelnök azonban – a várható civil áldozatokra tekintettel – ellenezte a fegyveres akciót. Október 27-én újabb terv született a Corvin-csoport felszámolására. A 28-án reggel nyolckor 12 szovjet harcokosi és 270 magyar katona bevetésével induló támadás azonban kudarcba fulladt, ugyanis a felderítésre küldött három T-34-es nem tért vissza. Az újabb három T-54-es páncélos közül egy kiégett a Corvinnál, egy sérülten érkezett vissza és csak egy maradt épen. Az akció megismétléséről Nagy Imre hallani sem akart.

Eközben október 27-én Lehoczky Attila és Fedor József megkísérelt tárgyalópartnereket találni a fegyverszüneti tárgyalásokhoz, végül egy szovjet katonai járőrbe botlottak, akiknek beszámoltak küldetésükről, így azok végül a Honvédelmi Minisztériumba vitték őket. Lehoczky beszámolt róla, hogy a Corvin közben a legjózanabb ember Iván Kovács László, akivel lehet beszélni. A többség azonban fanatikusan vallja, hogy a harcot az utolsó csepp vérig folytatni kell, addig, amíg Magyarország egy nemzetközi botrány középpontjába nem kerül. A lakosság élelemmel támogatja őket, és elegendő lőszerrel rendelkeznek. A szovjet parancsnokság végül a következő ultimátum átadásával bízta meg Lehoczkyt: amennyiben 28-án reggel kilencig leteszik a fegyvert, szabad elvonulást biztosítanak számukra. Az ultimátumot szovjet részről M. J. Kuzminov, magyar részről Benyák György szándos írta alá. A két parlament, Lehoczky és Fedor Benyák György szándossal és két kísérőjével együtt éjszaka tért vissza a Corvinhoz. Az ultimátum megtárgyalására és a válasz megfogalmazására összehívták a Corvin köziek kilenc parancsnokát, de a döntés előtt kikérték Maléter Pál véleményét is. Az ezredes az ultimátum elfogadását javasolta, meglepő módon azonban éppen a reggel még Lehoczkyt biztató Pongrátz Gergely ellenkezett. Az ultimátumot végül elutasították és a válaszban megadták a fegyverletétel feltételeit.

A követelések között szerepelt, hogy a szovjet haderő december 31-ig vonuljon ki az országból, az ÁVH-t fegyverezék le, a karhatalmat a Magyar Honvédség vegye át, alakítsanak ideiglenes kormányt és év végéig tartsanak szabad választást, követeléseiket olvassák be a Magyar Rádióban, egyenjogúságon alapuló politikai és gazdasági kapcsolatok jöjjenek létre a Szovjetunióval, s a vérengzések okozóit vonják felelősségre. Kijelentették, hogy a jelenlegi kormányt nem ismerik el, és követelték, hogy az új ideiglenes kormány megalakításával Veres Péter író bizzák meg. A dokumentumot Kuzminov gárdaezredesnek címezték, s Iván Kovács László főparancsnok, illetve Pongrátz Gergely és Ödön főparancsnok-helyettesek írták alá.

A corvinisták feltételeit a kormány nem tartotta elfogadhatónak, de – a fegyverletételért cserébe – 28-án 11 órakor ismét amnesztiát ajánlott a felkelőknek, ám ezt a Corvinban senki sem hallotta. A rádióban beolvasott közleményt a „Kilián laktanya felkelőinek” címezték,

ami ellen Maléter tiltakozott. Végül a kormány – a rádióban is elhangzott parancsával – 15 óra 3 perckor általános tűzszünetet rendelt el. A tűzszünet hírére ujjongó tömeg lepte el az utcákat a Kilián körül, ám később ismét szovjet harcokosik jelentek meg és tüzeltek.

A parlamenterek Solymosi János alezredessel, a piliscsabai gépesített ezred parancsnokával ismét elmentek a Corvinba tárgyalni. A corvinista parancsnokok összevont értekezletén végül 12 pontos követelést szerkesztettek, amelyben már elismerték a Nagy Imre-kormányt, az ENSZ felügyeletével tartandó szabad választás időpontjának pedig 1957. május 1-jét adták meg. Követelték továbbá, hogy október 23. legyen nemzeti ünnep, az elesetteket pedig nyilvánítsák hősöknek, és a megállapodást olvassák fel a rádióban. Ezeket a pontokat már Solymosi is elfogadható tárgyalási alapnak vélte, és megállapodtak, hogy a további tárgyalások már közvetlenül folytatódjanak a Honvédelmi Minisztérium, Nagy Imre és a Corvin között.

Iván Kovács László és Pongrátz Ödön indult el tárgyalni a fegyverletétel részleteiről a Solymosi által küldött gépkocsin – túszként a Corvinban maradt Kiss Tivadar törzsőrmester –, a Parlamentben azonban senkit sem találtak. Az Akadémia utcai pártközpontban találkoztak a MEFESZ küldöttségével, és beszéltek Jánosi Ferencsel, a Hazafias Népfront volt főtítkárával, illetve Molnár Erikkal, az MDP KV tagjával, akik lényegében elfogadták a corvinisták feltételeit. A Honvédelmi Minisztériumban kellett tisztázni a fegyverletétel részleteit – elvonulási útvonal, fegyverátadási helyek –, majd a Corvinba visszatérve 28-án 11 órakor újabb értekezletre került sor, amelyen végül elutasították a teljes fegyverletételt. „*Megállapodtunk abban, hogy a rend fenntartása érdekében a katona és rendőrök mellé egy szabadságharcot is javasolunk.*”

Október 29-én Nagy Imre miniszterelnök és Janza Károly honvédelmi miniszter fogadta a felkelőcsoportok képviselőit. A tárgyalásokon a corvinistákat Iván Kovács László, Pongrátz Ödön és Bornemissza Tibor képviselte. „*Nagy Imre miniszterelnök úr kéréseinket elfogadta és kijelentette: »Fiúk, ti azt hiszitek, hogy én nem vagyok olyan magyar, mint ti vagytok?« Mi elhittük, hogy van...*” A kormány azonnali fegyverletételt követelt, amit a felkelők a szovjet csapatok távozásához kötöttek. A corvinisták javaslatát a közös honvéd-rendőr-szabadságharcos járőrökről ekkor még

elvetették, bár a nemzetőrséget hasonló elv alapján igyekeztek később megszervezni. Végül kompromisszumos megállapodás született: amennyiben a szovjet csapatok kivonulnak Budapestről, a helyükre érkező magyar alakulatok előtt a felkelők leteszik a fegyvert. Nagy Imre távozása után Janza Károllyal igyekeztek megállapodni a részletekben, a szöveget délután öt körül fejezték be. Útközben a Corvin felé Angyal István, a Tűzoltó utcai felkelők parancsnoka meghívta Iván Kovácsot a Budapesti Főkapitányságon tartandó újabb értekezletre.

A késő esti értekezleten a corvinistákat Iván Kovács László képviselte. Kopácsi Sándor budapesti rendőrkapitány lezögezte, hogy a felkelőcsoportoknak el kell ismerniük a Nagy Imre-kormányt és támogatniuk kell programja végrehajtásában, valamint a rend helyreállításában. A kormány részéről ez volt a fő kérdés, a megállapodás alapja. Iván Kovács László a megegyezés elfogadása mellett érvelt, a felkelők azonban abban egyetértettek, hogy csak magyar egységek előtt és csak a szovjet csapatok fővárosból történő kivonása után hajlandóak letenni a fegyvert. A felkelők többsége ugyanakkor kijelentette, hogy hajlandó belépni az új karhatalomba, a megalakulóban lévő Egységes Nemzetőr-parancsnok-

ságba, illetve elfogadta azt is, hogy a tizennyolc év alatti fiatalokat leszerelik.

A 29-i napról Iván Kovács László még feljegyezte, hogy amikor visszatért a Corvinba, végigjárta az őrhelyeket, jóváhagyta egy frissen zsákmányolt ágyú felállítását, és intézkedett a vidékről érkezett nagy mennyiségű élelem elosztásáról. Az eredetileg délutánra tervezett fegyverátadást másnap reggel kilencre tették át, fegyverátvételi pontnak Iván Kovács László javaslatára a Kilián laktnyát jelölték ki. A részletek tisztázása érdekében ígéretet kaptak arra, hogy Váradi Gyula vezérőrnagy személyesen fog tárgyalni velük. Mivel a szovjet csapatok kivonásáról még nem érkezett megnyugtató válasz, este a Corvinban parancsnoki megbeszélést tartottak, amelyre meghívták a Tompa utcai fegyveresek parancsnokát, Bárány Jánost is. Este kilenc körül megérkezett Váradi Gyula vezérőrnagy, s a tárgyalásra Maléter ezredes is átment a Kilián laktnyából.

A felkelők kijelentették, hogy feltétel nélküli megadásról szó sem lehet. Maléter kilátástalannak tartotta a további ellenállást, javasolta a Nagy Imre-kormány elfogadását és a legalább részleges fegyverletételt. Iván Kovács László is tisztában volt azzal, hogy egy komolyabb gyalogsági támadást nem bírná-

nak ki, ám azt is tudta, hogy a corvinisták inkább meghalnak, de nem teszik le feltétel nélkül a fegyvert. Iván Kovács végül közölte a Corvin feltételeit. Elismerik a Nagy Imre-kormányt és támogatják a politikáját, ám a szovjet csapatok azonnali kivonását követelik Budapestről. Ragaszkodnak ahhoz, hogy a kormány jelentse be az ország függetlenségét, semlegességét, 1957 elején tartsanak szabad választást több párt részvételével, oszlassák fel az ÁVH-t, és hirdessenek teljes amnesztiát a harcokban részt vevő polgári személyeknek. Váradi vezérőrnagy azonban a parancsára hivatkozva feltétel nélküli fegyverletételt követelt, és utalt arra, hogy ebben már megállapodtak a Parlamentben. Ekkor többen számon kérték – noha Pongrácz Ödön is ott volt a kérdéses tárgyaláson – Iván Kovács Lászlótól, hogy miért kötött ilyen megállapodást. Ő közölte, hogy a fegyverletételt a szovjet csapatok kivonásához kötötték.

A tárgyalás elakadt, ám Maléter Pál ezredes kidolgozott egy újabb hatpon-

Üllői út-Nagykörút kereszteződése, szemben a József körút, jobbra a Corvin köz. Középen harcképtelené tett szovjet harcjárművek

tos javaslatot, amelyben szerepelt a felkelők fő követelése, a szovjet csapatok kivonása az ország területéről, valamint a forradalmárok egy részének a honvédség és a rendőrség kötelékébe történő átvétele is. Pongrátz Gergely nem volt hajlandó elfogadni a pontok közül sem a Nagy Imre-kormány elismerését, sem a felkelők átvételét a kormány alakulataiba, a többség azonban elfogadhatónak tartotta a részleges fegyverletételt. Váradi telefonon egyeztetett Janza Károly honvédelmi miniszterrel, és a megállapodáshoz hozzájárult Nagy Imre miniszterelnök is.

Nem sikerült azonban megállapodni a fegyverátadás egyik fontos feltételében, hogy a felkelők engedjék be az általuk ellenőrzött területre a magyar alakulatokat. Ezt különösen a Pongrátz testvérek, illetve Antalóczi Sándor ellenzték, Iván Kovács László elfogadhatónak tartotta, Maléter Pál pedig nem foglalt állást a kérdésben. A fegyverletétel végül elmaradt – bár a szovjet csapatok zöme valóban elhagyta a fővárost –, amiért a felek kölcsönösen egymást hibáztatták. A felkelők hiába várták a magyar katonai egységeket, a magyar katonák pedig – főként Pongrátz Gergely szavai alapján – nem bíztak benne, hogy beengednék őket a területre.

BELSŐ ELLENTÉTEK A CORVIN KÖZBEN

A sikertelen fegyverszüneti tárgyalásoknak Iván Kovács László számára két hozadéka lett: egyrészt megmutatta a tárgyalókészségét a corvinisták képviselő-

Iván Kovács László pisztolya, amelyet a Corvin közben használt

tében, másrészt viszont a tárgyalásokon elfoglalt álláspontja növelte vele szemben a bizalmatlanságot néhány parancsnoktársa, elsősorban a Pongrátz testvérek körében. Miután október 30-án a Honvédelmi Minisztériumban felháborodva megállapították, hogy a fegyverletétel elmaradt, egy újabb katonai küldöttség, Uszta Gyula vezérőrnagy – Maléter egykori parancsnoka –, valamint Horváth Mihály vezérőrnagy kereste fel a Kilián laktanyát. Uszta rákérdezett, hogy Maléter milyen feltételek mellett hajlandó végrehajtani a további parancsokat és bekapcsolódni a rend megmentésével kapcsolatos szervezőmunkába. Maléter papírról öt pontot olvasott fel – amelyek között a Nagy Imre-kormány elismerése mellett a szovjet csapatok kivonása, az egyetemisták követeléseinek teljesítése stb. szerepelt –,

de közölte, hogy azokat a Corvin köziknek is el kell fogadniuk.

A Corvin közben Pongrátz Gergely, dr. Antalóczi Sándor és Pongrátz Ödön elenszenvvel fogadta a vendégeket, és közölte, hogy semmilyen körülmények között nem teszik le a fegyvert. (A vita olyan heves volt, hogy bár kaptak értesítést, hogy a Köztársaság téren sokan lövöldöznek, nem foglalkoztak a kérdéssel.) A vita után Uszta vezérőrnagy és kísérete, valamint Pongrátz Ödön, Schmidt László és dr. Antalóczi a Deák téri rendőrkapitányságra ment, ahol már folytak a megbeszélések a Forradalmi Karhatalmi Bizottság megalakításáról, illetve a nemzetőrség megszervezésének feladatairól. A Forradalmi Karhatalmi Bizottság megalakítása érdekében előkészítő bizottságot választottak, melynek tagja lett többek között Horváth Mihály

A források vallatása

Az Iván Kovács Lászlóra vonatkozó források közül leginkább a vele és harcostársaival szemben folytatott büntetőeljárások nyomozati, illetve perirataira támaszkodtam. A periratok olvasásakor azonban érdemes figyelembe venni keletkezési körülményeiket és az eljárások valódi célját. A hatósági eljárások során ugyanis nem az igazság feltárása vagy a törvényeknek, eljárásjogi szabályoknak megfelelés volt az elsődleges szempont, hanem a párt által a forradalomról felállított té-

zisek igazolása és a megtorlás. A vizsgálati fogságba vetett, majd perbe fogott forradalmárok vallomásainál sem számíthat a kutató teljes őszinteségre, hiszen a túlélésért küzdő vádlottak – enyhébb ítélet reményében – törekedhettek szerepük kisebbítésére, egyes események elhallgatására vagy más színben történő feltüntetésére a nyomozó hatóság és a bíróság előtt.

Máskor a vádlott éppen őszinteségével próbálta elnyerni a hatóságok vagy a bíróság jóindula-

tát, ám előfordult, hogy a nyomozás irányát igyekezett más irányba terelni, menteni próbálva harcostársait vagy rokonait. „Nem akarok száználmas figurá lenni – mondta Iván Kovács vallomásában –, sem pedig egy olyan »szar« alak, mint amilyennek Csillag hadnagy úr mondott egyszer. Ha meg kell halnom, haljak meg becsülettel. Egyben szeretném kérni Önöket, hogy önvallomással édesapámat – és a többi én általam belekevert személyt – bűneik értékelésénél kedvezően

ítéljék meg. Eddigi vallomásaim alkalmával mindig igyekeztem elhallgatni részeket, amelyekkel az általam érdekeltté tett személyeket be kellett volna vonnom – de beláttam, hogy ezzel őrajtuk nem segíthetünk. Nagyon sajnálom, amit ellenük tettem, hogy ide juttattam őket, és kérem, hogy bocsájtssanak meg.” Saját felelősségét hangsúlyozta az ügyébe „belekevert” személyekkel szemben „önvallomásának” utolsó mondatában is: „Ismételten kérem Önöket, hogy az általam ide jut-

vezérőrnagy, Király Béla vezérőrnagy és Pongrátz Ödön is. Másnapra, 31-én 12 órára értekezletet hívtak össze, az Előké-szítő Bizottság megalakítását pedig Nagy Imre tudomásul vette.

A corvinisták támogatták az új karhatalom, a nemzetőrség felállítását, Pongrátz Gergely és Iván Kovács László egyetértett abban is, hogy a felkelők egységbe szervezése és kiképzése sürgető feladat, amihez Márton András ezredes, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia parancsnoka támogatást ígért, amikor látogatást tett a Corvin közben. Márton ezredes igen jó benyomást gyakorolt Pongrátz Gergelyre, aki inkább őt látta volna szívesen honvédelmi miniszterként Janza Károly helyett.

A Corvin köz ezen a napon – október 30-án – nagy mennyiségű külföldi éllelmezert kapott, és a harcok szünetelése

sével megjelentek az újságírók is, akik mindent fényképeztek. A legismertebb felkelőközponthoz ugyanakkor igen sokan akartak csatlakozni, akiket Iván Kovács László hasztalan próbált elküldeni, ráadásul parancsa ellenére egy teherautóról fegyverekkel látták el őket. *„A részleges fegyelemnek is teljesen vége lett. Gomba módjára nőttek ki a parancsnokságok, de különben is hirtelen rengetegen lettünk. Katonai támadás helyett polgárit kaptunk, és ez sokkal veszélyesebb volt. Mindenfelé anarchia – önkényes intézkedések – és a létszám kb. 5000 főre szaporodott.”* Október 30-án éjfél előtt Dienes Ödön ezredes vezetésével tíz önkéntes tiszt érkezett, ám a corvinisták elutasították a katonai irányítást, s többen attól tartottak, hogy biztosan kommunisták és le akarják őket fegyverezni. Dienes Ödön feles-

lette a katonákat a Corvin iránti hűségre, és megkezdte a nemzetőrszázalaj szervezését.

A másnapi megbeszélésre – amelynek *„az egységes parancsnokság felállítása és a honvédelmi miniszter személyének kijelölése”* volt a célja – mintegy százan érkeztek, a felkelőcsoportok, a honvédség, a rendőrség és több ipari üzem képviselői. A Corvin közből Iván Kovács László, dr. Antalóczy Sándor, Bornemisza Tibor, Pongrátz Gergely és Ödön is jelen volt, míg a rendőrséget Kopácsi Sándor rendőr ezredes, a hadsereget Váradi Gyula és Horváth Mihály vezérőrnagyok, Márton András ezredes, valamint Solymosi János alezredes képviselte.

Az értekezletet Maléter Pál ezredes nyitotta meg, aki kijelentette, hogy győzött a forradalom, és a forradalmi csoportok tagjait a honvédség vagy a rendőrség kötelékébe be kell venni. Király Béla kifejtette, hogy a nemzeti demokratikus forradalom egységes, központi vezetés nélkül győzött, ám a kivított eredményeket három veszély is fenyegeti: a restaurációs erők, a reakció, valamint a szovjet kivonulás késletetése. Ezért szükséges az egységes vezetés megteremtése, meg kell alakítani az új karhatalom központi vezető szervét, a Forradalmi Karhatalmi Bizottságot, majd létre kell hozni a civil felkelőkből, rendőrökből, valamint katonákból álló egységes nemzetőrséget.

Király Béla javaslata szerint a nemzetőrség alapegységei a kb. 350 főből álló nemzetőrszázalajok, a 100 fős nemzetőrszázadok és a 40 fős nemzetőrszázadok lettek. Maléter még Király be-széde alatt telefonhoz hívták, a távollé-

tatottakkal szemben kedvező ítélet kimondását javasolják. Mindent megbántam, és ha előlről kezdhethném az életet, csak erdész lennék.”

A vádlottakon és a tanúkon kívül a kihallgatóknak is lehettek „elvárásaik”, talán erre utal, hogy Iván Kovács László május közepén megváltoztatta a mintegy két hónappal korábbi vallomásának egyik fontos elemét, mely szerint a Kádár-kormány-nal szembeni szervezkedést Király vezérőrnagy küldöttének megbízásából végezte. *„Erre a gondolatot kihallgatóim ilyen irányú érdeklődése adta.”* Az úgy e

mozzanata jól mutatja a forráskritika szükségességét, akár a nyomozás során megváltozott „konceptió” miatt, akár a további tagadás reménytelensége okán került rá sor.

A *„vizsgálat során”* – fogalmazott az ügyében készült összefoglaló jelentés – *azt igyekeztünk tisztázni, hogy kinek a megbízásából hozta létre ezt a szervezetet. Iván Kovács hosszú ideig félrevezette a vizsgálatot, és nem létező felső kapcsolatokról tett vallomást, és meg nem történt beszervezést ismert el. Későbbiek során ezt a hamis vallomását visszavonta, és beismerte, hogy politi-*

kai nézeteinek megfelelően ő maga kezdeményezte és vezette az illegális »Turul Párt«-ot.”

Iván Kovács László életét és tevékenységét ugyanakkor nemcsak a proletárdiktatúra propagandakiadványai jellemezték tévesen vagy torzíva, hanem számos visszaemlékezés, köztük harcostársáé, Pongrátz Gergelyé is, aki a Magyarországon 1992-ben, majd 2004-ben megjelent könyvében nem éppen pozitív színben tüntette fel a személyét. Iván Kovács László életének, tevékenységének és gondolatainak mindmáig legteljesebb bemutatója Eörsi László és Filep

Tibor Iván Kovács Lászlóról szóló emlékkönyve, amely nem csupán életútjának, hanem politikai hitvallásának, eszméinek is kiváló összefoglalója. A forrásrészletekben gazdag – bár ismeretterjesztő jellege miatt a jegyzetapparátust mellőző, ám a felhasználható levéltári és egyéb forrásokat felsoroló – munka megkerülhetetlen és rendkívül nagy segítség a téma iránt érdeklődők számára. Iván Kovács László forradalom alatti tevékenységéhez fontos adalékokkal szolgálnak Eörsi László, Horváth Miklós írásai és Király Béla visszaemlékezése.

tében Pongrátz Gergely éles kirohanást intézett ellene, amit a többiek megismétltek vele, amikor az ezredes visszatért. Pongrátz Gergely elmondta, hogy nem bíznak Maléterben, mivel a Kilián laktanya katonáival többször folytattak tűzharcot, és az ezredes elengedte a corvinisták rábizott foglyait. Ezenkívül kifogásolta a Kilián laktanyával és Maléterrel kapcsolatos példátlan hírverést, népszerűsítő hadjáratot. Mindezek dacára ekkor még elfogadta Maléter feléje nyújtott baráti jobbát.

Iván Kovács László *„mindenféle agitáció ellenére”* Malétert *„becsületes embernek”, „képzett katonának”* tartotta, és ezért az ő honvédelmi miniszteri kinevezését támogatta, amit *„Antalóczi és Bornemissza különböző mesékkel próbált lehetetlenné tenni”*. A Pongrátz testvérek, Antalóczi és Bornemissza szívesebben látták volna Márton András ezredest ezen a poszton. Az értekezleten részt vevők végül elhatározták az egyrészt nemzetőrség létrehozását, Király

Béla főparancsnoksága alatt, és megszabták annak fő feladatait, a közrend helyreállítását, az ÁVH lefegyverzését és a harckészültség fenntartását a szovjet csapatok távozásáig.

Iván Kovács László Maléter melletti kiállása még jobban szembeállította a Pongrátz testvérek, Antalóczi, Bornemissza alkotta belső ellenzékével, akik október 31-én kezdték átvenni az irányítást. Iván Kovács László tanácsot kért Malétertől, aki azt javasolta, hogy tartóztassa le Pongrátzékat. A Kilián laktanya parancsnoka sem volt azonban biztonságban: miután kiderült, hogy *„a Corvin köziek között egy anarchista csoport”* ki akarja végezni Malétert, megszervezték az őrsését, ettől fogva hat felkelő vigyázott rá. A testőrök őrséget adtak az irodája előtt, biztosították a gépkocsiját, vigyáztak az életére, egyikük még Tökölre is elkísérte, ahol őt is letartóztatták.

Pongrátzék letartóztatását azonban – tartva attól, hogy a *„bizalmatlansági*

láz”, amelynek hatására már *„így is mindenki ÁVH-st láttak”*, még inkább eluralkodik – Iván Kovács elvetette. Növelte a főparancsnokkal szembeni bizalmatlanságot, hogy 30-án kiszabadított két államvédelmisnek tartott embert. Az egyiküket mint futballistát személyesen ismerte, ezért jótállt érte, a másikat viszont, akit nem tartott veszélyesnek, mivel csak gépkocsivezető volt az államvédelmiseknél, kötözőhelyi munkára osztotta be.

A feszültség Iván Kovács László és Pongrátz Gergely között különösen kiéleződött. Kettejük viszonyáról sokat elárul az, hogyan jellemezte a főparancsnok későbbi kihallgatása során egykori bajtársát. *„Pongrátzot becsületes embernek ismertem meg, de később ez a véleményem megváltozott róla. Eleinte önzetlen hazafinak, jó bajtársnak tartottam, de rájöttem, hogy önző és karrierista. Nagyképű volt. Parancsolással, erőszak útján akart mindent megoldani. Lemállott róla a hazafias máz, meglát-*

szott, hogy csak egyéni érvényesülése érdekében harcol. Gyűlölte a fennálló rendszert. Arra hivatkozott, hogy beteg apját is börtönbe zárták. Ugyanígy gyűlölte az oroszokat is, az egész kommunizmust. Ő is a nyugattal való szorosabb együttműködés híve volt.”

Angyal István úgy emlékezett, hogy a corvinisták súlyos belső viszályokkal küzdöttek, „s úgy el voltak árasztva zagyva fejű ideológusokkal, hogy nem volt idejük megakadályozni egy csomó önkényeskedést, rablást. [...] A tárgyalásokon [Iván Kovácsot] úgy ismertem meg, mint a Corvin közti csoport higgadt, nyugodt vezetőjét. Úgy tudom, hogy ez szerepet játszhatott az ő későbbi leváltásánál is.” Vén István szerint Iván Kovács László „észben és vezetési alkalmasságban fölötte állt bármelyik Corvin közti személynek”.

Másnap reggel, 1956. november 1-jén „egy kisebb csoportot hívtak össze, amelyben részt vettek: Bornemissza, Pongrátz Gergely, Pongrátz Ödön, még

egy harmadik Pongrátz, dr. Antalóczi, Márton ezredes, Popovics százados, Solymosi alezredes, Szabó László volt parancsnok”, és elhatározták, hogy Iván Kovács Lászlót leváltják. Az indoklás az volt, hogy az idegállapota nem kielégítő és „nem elég erélyes” parancsnok. Új főparancsnoknak Pongrátz Gergelyt választották, Iván Kovács László, Szabó László és Erdős Imre pedig parancsnok-helyettesek lettek. Pongrátzék eljárása, Antalóczi és Bornemissza intrikája Iván Kovács Lászlót nagyon bántotta, meg is mondta nekik, hogy „karrieristák és gazemberek”. Erre Bornemissza azt felelte, hogy Iván Kovácsot delegálják a „vezérkarba” – a nemzetőrség vezetésébe –, mivel ott többet tehet.

Ennek a „vezérkarnak” – amelynek Iván Kovács László valóban tagja lett – a felállítására és egyéb szervezési kérdésekre tekintettel Király Béla november 1-jén 10 órára egy újabb értekezletet hívott össze a Deák téri rendőrkapitányságra. A nemzetőrség szervezése ugyan

lendületesen haladt, ám a november 4-i szovjet beavatkozás miatt nem teljesedhetett ki ez a folyamat. A kiképzést, szervezést segítő honvédtisztek sem tudtak látványos javulást elérni a fegyelem terén, mivel a corvinisták nem bíztak bennük, nem hallgattak rájuk.

Az ellenségkeresés egy túlhajtott példája volt a mindössze 15 éves Kozma Mária letartóztatása, aki 1956. november 3-án a Móricz Zsigmond körtéren felkérdezkedett egy személygépkocsira. A kocsiban ülő három férfi megígérte neki, hogy elviszik a Rákóczi útig, ám egyenesen a Corvin közbe hajtottak. Az ott lévő őrség igazoltatta, de csak a fényképes vállalati igazolványát tudta felmutatni, mivel fiatalokora miatt még nem rendelkezett személyi igazolvánnyal. Ek-

Harcképtelenné tett ISU-152-es szovjet rohamlövegek a József körúton, a Corvin köznél

kor úgy döntöttek, hogy állításait a lakásán ellenőrzik, ám ezt követően sem engedték szabadon, mint ÁVH-gyanús személyt továbbra is ott tartották.

November 3-án este Iván Kovács László beszélt a páncélosok parancsnokával, hogy a harckocsikat leszállásba kelene beállítani, a térképen még a megfelelő helyeket is megjelölték. Igyekezett meggyőzni Pongrátzékat, hogy húsz fiút adjanak át tüzérségi kiképzésre, de ők ezt feleslegesnek tartották. Ekkor írásban adott utasítást Mesz Jánosnak a kiképzés megkezdésére. November 4-én a Corvint erős szovjet támadás érte, a parancsnok-

ság a pincébe költözött, ahol átvágták a falat, így biztosították a kijáratot a Práter utcába. Ekkor akadt össze ismét Kozma Máriával, akit társai ÁVH-snak tartottak, ám ő oltalmába vette. „*Itt szóváltás kerekedett, amelyből az derült ki, hogy Iván Kovácsot árulónak tartják, s azt, hogy védelmébe vett, azt jobb bizonyítéknak találták s mindkettőnket letartóztattak.*”

Iván Kovács Lászlót átkísérték a Kilián laktanyához, ahol két kísérője csőre töltött, majd felszólították, hogy kiáltson be. Géppisztolysorozatot kaptak, majd egy szemközti ház tetejéről golyószóróval is löni kezdték őket. Kísérőitől megszabadulva Iván Kovács Király Bélához ment, ám nem tudott vele beszélni,

így hazatért. Amikor november 7-én kiment élelemért, értesült róla, hogy a Corvin közti parancsnokság utasítást adott a likvidálására. November 11-én tért vissza Alsógödre, az albérletében maradt ruháiért az öccsét küldte be.

A FORRADALOM UTÁN

November 4-ét követően egyre világosabbá vált, hogy – Kádár Jánosnak a rádióban elhangzott, büntetlenséget ígérő nyilatkozatai dacára – a forradalom minden vezetőjére lesújt a megtorlás. Iván Kovács Lászlónak ekkor még volt választása, elhagyhatta volna az országot, mint ahogy számos harcostársa és a testvérei, Attila, illetve Csaba meg is tették. Itthon maradását és fegyverviselését később azzal indokolta, hogy egyrészt tartott az őt igaztalanul vádoló corvinisták bosszújától, másrészt bizonyítani akarta, ő nem áruló. „*Nagyon fájt, hogy árulónak hisznek és tudtam, hogy ezzel nyugat felé is le van zárva az utam*” – vallotta. Fegyvereit Gödön elrejtette, és Kádár-ellenes röplapok készítésébe fogott. November végétől, amint a munka ismét megindult az OMKER-nél, bejárt dolgozni.

Ekkortájt kezdte feljegyezni gondolatait a forradalommal, a szocializmussal, a megfelelő állami berendezéssel, valamint a nemzetország szervezésével kapcsolatban egy regiszteres füzetbe. Feljegyzései az ellenállás, a forradalom, sőt a fegyveres harc folytatásának lehetőségeivel, illetve a Kádár-rezsim bojkottjával foglalkoztak. December 6-án találkozott ismét a Corvin közből ismert Vén István egyetemi hallgatóval, akivel ettől kezdve tartotta a kapcsolatot.

Januárban felkereste Gödöllőn Vén Istvánt, és arra kérte, szerezzen számára stencilgépet és papírt. Iván Kovács ekkor említette előtte Maléter Pál nevét, mint olyan személyt, akinek a népszerűségét fel lehetne használni. Maléter Pál kiszabadításának terve ugyan vitathatatlanul naiv, bár szimbolikus elképzelés volt, hiszen ha a végrehajtáshoz általa szükségesnek tartott ötven fegyveres egybe is gyűlt volna, akkor is kétséges lett volna a vállalkozás sikere. Az a gondolat is romantikus, hogy miután Maléter kiszabadul, a Bakonyba segítik, ahonnan rádiószózatot intéz a nemzethez. Ehhez még technikust is talált, aki vállalta egy nagy teljesítményű rádióadó elkészítését. Vén István ugyanakkor sem stencilgépet, sem papírt nem tudott szerezni, de adott Iván Kovácsnak három

Iván Kovács gödi lakásának udvarán elrejtett fegyverei

belépőt a Margit-szigeti sportuszodába, és megbeszéltek, hogy következő csütörtökön, február 6-án ott találkoznak.

A találkozóra Iván Kovács László már Horváth Zsuzsannával érkezett, aki a Corvin közben a konyhát vezette s akivel már akkor kölcsönösen vonzódtak egymáshoz. Iván Kovács február 5-én kereste fel Horváth Zsuzsannát, akivel ettől kezdve szinte mindennap találkozott, és beszámolt neki politikai elképzeléseiről, terveiről. Horváth Zsuzsanna félárva gyermek volt, aki hamar megözvegyült, majd a második férje elhagyta. Élettársától, egy MÁV-főtiszttól két gyermeke született, ám 1956 tavaszára ez a kapcsolata is véget ért. A nő vonzódott a nála tíz évvel fiatalabb felkelőparancsnokhoz, és ettől kezdve mindenben segítője, támogatója lett szerelmének, részben amiatt is tartóztatták le, hogy érdeklődött a sorsa felől. Az uszodai találkozón elsősorban Maléter kiszabadításáról beszélgettek, és arról, hogy ha a terv sikerül, hogyan lehetne az ellenállást kiterjeszteni az egész országra.

Iván Kovács László 1957. február 23-án fogalmazta meg a Turul Párt megalakításának tervét, amely egy illegális, szigorú konspirációs szabályok mentén működő szervezet lett volna. A párt megalakítására vonatkozó elképzelését tíz példányban le is gépelte, ám március 2-án módosított a szövegen. A Turul Párt felhívását rölapok formájában kívánta terjeszteni, ezek elkészítéséhez munkatársai, Frey Erzsébet és Medvei Tünde is segítséget nyújtottak, a „szervezkedésbe” pedig Vén István is bekapcsolódott. A párt követelései között szerepelt a szovjet csapatok kivonása, a Nagy Imre-kormány visszaállítása, a karhatalom feloszlata, a többpártrendszer engedélyezése és az ország függetlenné nyilvánítása. *„Magyarok. Összefogásra és egységes ellenállási harcra szólítunk fel benneteket – a Turul Párt. [...] Naponta szaporodnak a jeltelen sírok s lesznek egyre zsúfoltabbak a börtönök, csak azért, mert szabadon akarunk élni, kizsákmányolás és terror nélkül. Be kell látnia mindenkinek, a Kreml urainak és Kádár gyilkos pribékjeinek egyaránt, hogy a kommunizmus meséjének vége.”*

A Gödöllői Agrártudományi Egyetem diákszállóján március 9-én kutattak fegyverek után a hatóságok, ekkor találták meg a Vén István által elrejtett rölapokat, a Turul Párt felhívásait. Vén Istvánt letartóztatták, és már csak idő kérdése volt, mikor kerül Iván Kovács Lászlóra a sor. Horváth Zsuzsannának Iván Kovács 11-én megemlítette, hogy úgy

érzi, egy nő négy hete figyeli, követi őt, sőt meg is fenyegette, hogy megöli. Március 12-én végül őrizetbe vették és megkezdődött a vizsgálati fogsága, amely során érezhetően igyekezett inkább magára, mint másokra vallani.

Március 17-én levelet írhatott Horváth Zsuzsannának, amelyben arra biztatta, mondjon el mindent, amit tud, amit hallott. *„Nagyon szeretlek – de nem várhatom Tőled, és nem is kívánom, hogy csupán e miatt bármit is magadra vállaljál, vagy bármit elhallgass.”* Horváth Zsuzsanna azonban vállalta vele a bűnrészességet. Az első fokú tárgyaláson Iván Kovács, aki társai szerepét igyekezett kisebbíteni, az utolsó szó jogán kijelentette: *„Nem érzem magam fasisztának, a Corvin közben mindig az emberiség mellett harcoltam. A később történetekben bűnösnek érzem magam, és abban is bűnösnek érzem magam, hogy másokat belevontam a bűncselekménybe.”* A Pest Megyei Bíróság Major Miklósné vezette tanácsa 1957. augusztus 22-én Iván Kovács Lászlót halálra, Vén Istvánt nyolc év, Horváth Zsuzsannát pedig hat év börtönbüntetésre ítélte.

A másodfokon eljáró Legfelsőbb Bíróság Vida Ferenc vezette népbírói tanácsa 1957. december 27-én a fellebbezéseket elutasította, s másnap Iván Kovács László kegyelmi kérvénye is elutasításra került. Ügyvédje, Egri Géza ugyan törvényességi óvást nyújtott be a Legfelsőbb Bíróság elnökénél, ám ezt is elutasították, így 1957. december 30-án hajnalban a halálos ítéletet az Országos Börtön udvarán végrehajtották.

„Jelen voltam a halálos ítélet kimondásakor – számolt be a tárgyalásról az édesanyja. – Rosszul lettem, alig tudtam kimenni az ajtón. Amikor a fiamat elvitték, egy hang sem jött ki a torkomon. Voltak, akik hallották másnap reggel a hírekben, hogy kivégezték. Másnap kimentem a temetőbe, ahol soha nem jártam. Csak mentem a havas úton, a kocsinyom után. A legfrissebb sír mellett megálltam. Talán a fiam sírja – gondoltam. Azóta közel 40 év telt el. Sokáig nyakig erő gazban, sírokon taposó lovas rendőrök által zaklatottan mehettem csak ki oda, ahol ma a kopjafák állnak.” ♦

Iván Kovács Lászlót
1957. december
30-án végezték ki